

تحلیل عوامل موثر بر الگوی توسعه شهر با استفاده از تاثیرات متقابل صنعت و تغییرات ساخت اشتغال (مطالعه موردی شهر الوند - قزوین)

نقیسه مرصوصی: استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
رحمت اله فرهودی: دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران، تهران، ایران *
اسماعیل علی‌اکبری: دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
احمد حشمتی: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

انقلاب صنعتی تحولی عظیم در همه عرصه‌های شهرنشینی از قبیل دگرگونی‌های محیطی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، کالبدی فضایی، اجتماعی، روانی و بهداشتی و غیره را به همراه داشت. یکی از اهداف مکان‌یابی شهرهای صنعتی در جوار شهرهای قدیمی و کهن، اشتغال‌زایی است که زمینه ساز ایجاد و تداوم دیدگاه اقتصادگرایی است. از این رو عامل پیدایش شهر و استمرار زندگی شهرنشینی وابسته به کارکرد اقتصادی است و سازمان‌یابی تولیدات و روند تغییر در نظام اقتصادی اساس تحولات اجتماعی- فرهنگی و کالبدی - فضایی شهر است. مکان‌یابی شهر صنعتی البرز در کنار روستای الوند در اواسط دهه ۵۰ زمینه ساز اشتغال‌زایی و در نتیجه افزایش جمعیت و توسعه کالبدی- فضایی شهر الوند گردید. هدف از نگارش این پژوهش شناخت تحولات اساسی شهر الوند با استفاده از تغییرات ساخت اشتغال است. در این بررسی جمعیت (نشان دهنده انداز شهر) به عنوان متغیر تابع و بخش‌های کشاورزی، صنعت و خدمات به عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده‌اند. با استفاده از این متغیرها جمعیت و جمعیت شاغل شهر الوند طی چهاردهه مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج حاصل از یافته‌های تحقیق، نشان می‌دهد که بین اندازه شهر با بخش کشاورزی هیچ گونه رابطه معنی‌داری وجود ندارد ولی اندازه شهر با بخش‌های صنعت و خدمات رابطه معنی‌دار مثبت وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: انقلاب صنعتی، اشتغال زایی، دیدگاه اقتصادگرایی، اندازه شهر، تغییرات ساخت اشتغال

۱- مقدمه

۱-۱- طرح مسأله

با وقوع انقلاب صنعتی در غرب و توسعه شهری شاهد روزافزون شدن توسعه صنعتی و در نتیجه گسترش هر چه بیشتر شهرها بوده و هستیم انقلاب صنعتی تحولی عظیم در توسعه و گسترش شهرها را باعث گردید و آغازگر و عامل اصلی دگرگونی در همه عرصه‌های زندگی گردید. (parsianforum, 2009, 100) انقلاب صنعتی تحولی عظیم در تمام عرصه‌های شهرنشینی از قبیل دگرگونی‌های محیطی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، کالبدی، فضایی، اجتماعی، روانی و بهداشتی و غیره را برداشت (شیعه، ۱۷)، اشتغال‌زایی، عامل جذب جمعیت و در پی آن رشد جمعیتی و کالبدی شهرها شد و روند منظم و تدریجی توسعه شهر را به رشدی سریع و شتاب زده و بی‌برنامه هدایت کرد. تحولات فرهنگی و اقتصادی متأثر از صنعت‌گرایی گسترش سریع شهرها و پیدایش کلان شهرها را موجب شد و تغییراتی در فضای کالبدی شهرها بوجود آورد (Memarblog. com. 2009, 455) در این راستا تجارب اندوخته‌های شهرنشینی کشورهای پیشرفته صنعتی و ممالک در حال رشد حاکی از آن است که در گذر از دوره سنتی به دوره صنعتی با معضلات و مشکلات فراوانی روبرو شده‌اند که بنابر ماهیت و شرایط مکانی و زمانی خویش در جهت حل آنها بنابه فراخور زندگی صنعتی خویش راه‌حلهایی را برگزیده‌اند، از جمله این راه‌حل‌ها، برنامه‌ریزی در جهت تعدیل نابرابری‌های شهری و ناحیه‌ای براساس محدود ساختن رشد شهرهای بزرگ و فراهم کردن

زمینه‌های مساعد اقتصادی در شهرهای میانی بود (زیاری، ۱۳۷۹، ۶۶-۵۰) از اهداف دیگر مکان‌یابی شهرهای صنعتی در جوار شهرهای قدیمی و کهن، اشتغال‌زایی است که زمینه‌ساز ایجاد و تداوم دیدگاه اقتصادگرایی است. از این دیدگاه عامل پیدایش شهر و استمرار زندگی شهرنشینی وابسته به کارکرد اقتصادی است و سازمان‌یابی تولیدات و روند تغییر در نظام اقتصادی اساس تحولات اجتماعی- فرهنگی و کالبدی - فضایی شهر است (مومنی، ۱۳۷۷، ۱۷).

مکان‌یابی صنعتی در عمل نیازمند مطالعات نظری و کاربردی است. تصمیم‌درباره محل استقرار واحدهای تولیدی، ابتدا از زاویه اقتصاد کلان مطرح می‌شود. در این چارچوب ضرورت برپایی صنایع در نواحی خاصی توجیه می‌گردد و سپس مطالعه درباره موضع دقیق فعالیت صنعتی در چارچوب نظری تداوم می‌یابد (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۴، ۲۰۱-۱۹۷). در مقیاس دقیق‌تر، تصمیم‌گیری در خصوص گزینش مکان صنعت، عوامل مکانی و موقعیتی متنوعی را، نظیر دسترسی به مواد اولیه بازارهای اصلی مصرف، شیوه‌ها و وسایل گوناگون حمل و نقل نیروی کار و ویژگی‌های مربوط به آن، جاذبه‌های محیطی و مناسب بودن تجاری، بهره‌مندی از امکانات زیربنایی، دسترسی به تسهیلات اعتباری، معافیت‌های مالیاتی و عوامل مشخصی را طلب می‌کند (تولایی، ۱۳۷۵، ۴۶-۳۸). از این رو مکان‌گزینی فعالیت‌های صنعتی موجود در داخل هر استان یا منطقه، توسط دولت اهمیت اساسی در جهت دادن ساختار اقتصادی هر استان دارد. سیاستگذاری‌های صنعتی دولت در استان‌ها حتماً با واژه‌ای به نام مکان‌های مناسب برای «فعالیت صنعتی» همراه است. مکان مناسب برای فعالیت هر واحد

نزدیکی شهر قزوین ایجاد شد تا شاید بتواند از رشد شتابان شهرنشینی پایتخت بکاهد که این امر زمینه ساز تاثیرات مثبت و منفی بسیاری در تحولات اجتماعی - اقتصادی، کالبدی، فضایی و زیست محیطی شهر الوند گردید (مشهدی‌زاده دهقانی، ۱۳۷۸، ص ۵۰۴)

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

با توجه به سیاست احداث شهرهای جدید و ایجاد شهرهای صنعتی پس از انقلاب اسلامی و استمرار این سیاست و اینکه شهرهای بزرگ ایران به ویژه تهران در دو سه دهه اخیر به سرعت رشد یافته‌اند و گسترش سریع و بی‌رویه و تراکم و تمرکز بیش از حد شهرها، دیگر قادر به تداوم حیات سالم شهری نبوده احتمالاً نتایج نظری و کاربردی این تحقیق می‌تواند در کمک به توزیع رشد متعادل اقتصادی، اجتماعی، فضایی، کالبدی و کنترل بی‌رویه شهرها، ایجاد شهرهای جدید اقماری در فاصله مناسب جهت پالایش شهرهای بزرگ و کاهش جاذبه‌های آنها و انتقال کارگاه‌ها از مادرشهرها به شهرهای جدید مورد استفاده قرار گیرد. (زیاری، ۱۳۷۸، ۹۶) همان طوری که می‌دانیم پیدایش و تکوین طرح اولیه شهر صنعتی از دو بخش مسکونی و صنعتی برخوردار بوده است (shardariqazvin, 55) و پایه تولیدی آن در مرتبه نخست، صنعت تشکیل می‌داده و کار و سکونت و فراغت در ارتباط با هم و در جهت نیل به هدف‌های اقتصادی - اجتماعی و توسعه فضایی - کالبدی در مرتبه بعدی قرار داشته است. اما شهر صنعتی به واسطه تحولات به وجود آمده ناشی از خصوصی سازی و تمایل شرکت‌ها به سود بیشتر از عملکرد خود، فاصله گرفته و بر همین مبنا بسیاری از نقش‌ها

صنعتی با توجه به ارتباط با منابع داده‌ها و بازار ستانده‌ها تعیین می‌شود. (Wright. A. J. 1938. p195- 200) برپایی قطب‌های رشد و تمرکززدایی از کلان شهر و شهرهای متراکم و ایجاد صنایع بزرگ، موجب بروز و ظهور تحولات اجتماعی - اقتصادی و تغییرات کالبدی و زیست محیطی جدیدی در مقیاس محلی و منطقه‌ای می‌گردد و بدین ترتیب رشد این گونه مراکز به مناطق پیرامونی نیز کشیده می‌شود. بنابراین سیاست برنامه‌ریزی دوست به عنوان عاملی در تعیین مکان صنایع قابل مطرح است (تولایی، ۱۳۷۵ ص ۷۳-۶۸). در ایران نیز، آن گونه که از تجارب صنعت‌گرایی و شهرنشینی آن بر می‌آید گرایش به عدم تمرکززدایی و ایجاد تعادل‌های ناحیه‌ای براساس محدود ساختن رشد شهرهای بزرگ و فراهم کردن زمینه‌های مساعد اقتصادی در شهرهای میانی و ممنوعیت ایجاد صنایع در فاصله ۱۲۰ کیلومتری پایتخت، تعدادی قطب رشد در مفهوم عام و مناطق و شهرهای صنعتی در مفهوم خاص به مثابه عناصر تولیدی و فضایی جدید در نظام تولیدی و اسکان یابی جمعیت در پهنه کشور پدیدار می‌شوند (فرید، ۱۳۶۸، ۵۸۴). از جمله این شهرها، شهر صنعتی البرز است که برای ایجاد اولین و بزرگترین شهر صنعتی در منطقه قزوین در نظر گرفته شد که به واسطه عدم توجه به برنامه‌ریزی‌های جامع و در تناقض قرار گرفتن طرح ریزی شهر صنعتی البرز با طرح عمران (کشاورزی) دشت قزوین و نیز عدم اجرای کامل طرح اولیه شهر صنعتی البرز، نا هم سویی صنعت و سکونت، دگرگونی‌های وسیعی را در منطقه قزوین به وجود آورد. (2010,12; myqazvin. com). شهر صنعتی البرز نمونه‌ای از این شهرهای صنعتی است که از اواخر دهه ۵۰ در جوار شهر الوند و

یک کارخانه‌ای است (رابرت. ب. پاتر، سللی لوید. ایونی، ترجمه: کیومرث ایراندوست و همکاران، ۱۳۸۴، ۱۱۱-۱۰۲)

۱-۴- پیشینه تحقیق

تصمیم‌گیری درباره چگونگی انتخاب مکان واحدی‌های صنعتی بدون مطالعات جامع، امکان پذیر نیست و تئوری مکان‌گزینی صنعتی کوشش می‌کند که براساس واقعیات موجود و عوامل اصلی مکان‌گزینی صنعتی قوانین عمومی را ارائه دهد که ساختار موجود، مکان‌گزینی فعالیت‌های صنعتی را تبیین کرده و یا مکان بهینه‌فعالیت‌یا واحد صنعتی را مشخص نماید. (Weiss, 1979, 15) به عبارت دیگر، تئوری مکان‌گزینی صنعتی بر آن است که چگونگی ارتباط با عوامل و متغیرهای موثر بر مکان‌گزینی صنایع را روشن کرده و به سوال مربوط به بهترین محل استقرار فعالیت صنعتی در شرایط معین پاسخ دهد.

در این زمینه دانشمندان زیادی تئوری‌های مختلفی را فراخور شرایط و زمان خویش ارائه داده‌اند. که از آن جمله می‌توان به تحقیقات شافل در سال ۱۸۷۸ در آلمان، لانهارت در سال ۱۸۸۲، الفرد وبر در سال ۱۹۰۹، اسمیت، پالاندر، ادگار هوور، رنز و دیگران اشاره نمود که از میان آنان نظریه شهر صنعتی تونی گارنیه^۱ از لحاظ شهرسازی مدرن حائز اهمیت است. تونی گارنیر یکی از نخستین نظریه پردازان فرانسوی در زمینه شهرسازی مدرن است که در سال ۱۹۱۷ طرح معروف شهر صنعتی را منتشر کرد. طرح شهر صنعتی، اولین نظریه مدون و کل‌نگر در زمینه

و عملکردهای طراحی شده خویش را به مناطق هم‌جوار تحمیل نموده و در این ارتباط هسته اولیه شهر الوند (روستای الوند) به واسطه هم‌جواری و ارتباط تنگاتنگ فضایی - کالبدی و مکانی با آن، پذیرای بسیاری از نقشهای اساسی شهر، شهر صنعتی البرز گردیده که نتایج آن بروز مسائل حاد شهری، ناهنجاری‌های فضایی و کالبدی و زیست محیطی - اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در بستر کالبدی شهر الوند گردیده است (ذاکری، ۱۳۸۵، ۴)

۱-۳- اهداف تحقیق

اهداف عمده ایجاد شهرهای جدید صنعتی بدین قرار بود: بهره‌برداری از منابع طبیعی ناحیه، راهبرد توسعه منطقه‌ای، ایجاد قطب رشد، اسکان شاغلان بخش صنعت، امکان دسترسی به صنعت، تولید و سرانجام ایجاد محیطی مناسب برای زندگی کارگران و شاغلان بخش صنعت. در کشورهای در حال توسعه، شهرهای جدید صنعتی برای اهدافی چون راهبرد قطب رشد، توسعه منطقه‌ای، کنترل مهاجرت، کاهش فشار جمعیت بر شهرهای بزرگ و اسکان شاغلان بخش صنعت بکار گرفته شده است. در حقیقت شهرهای جدید صنعتی، متکی به بخش صنعت هستند و بیشتر عملکرد تک‌پایه‌ای دارند که به این علت در مقابل تحولات اقتصادی شکننده هستند (زیاری، ۱۳۷۹، ص ۴۷-۴۸) گرایش به صنعتی شدن در کشورهای در حال توسعه دقیقاً به سیاست جایگزینی واردات بستگی دارد و برنامه‌های توسعه صنعتی اغلب قویه‌های شهر - پایه ان د لاسن (lasuen) اظهار داشت که در کشورهای در حال توسعه به طور کلی گسترش فضایی نوآوری‌ها احتمالاً به علت وجود صنایع فراوان

¹ Tony Garnier

تاکستان) صنعتی شدن و تحولات شهر و شهرنشینی شازند، بهینه یابی الگوی استقرار فعالیت‌های صنعتی در نواحی روستایی با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی در شهر زابل که هر یک تاثیرات صنعت را بر تغییرات اشتغال مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است (حشمتی، ۱۳۹۰، ۱۲)

۱-۵- سوال‌ها و فرضیه‌ها

آنچه مسلم است رشد انفجاری و گسترش الوند و در نتیجه دگرگونی‌ها و مشکلات آن با حضور شهر صنعتی البرز ارتباط دارد و بدون آن به درستی قابل درک نیست. با توجه به این واقعیت است که دگرگونی‌های سازمان اجتماعی-اقتصادی و کالبدی، فضایی و نقاط عطف تحولات الوند از استقرار شهر صنعتی البرز در پیوند با مراحل توسعه و تکوین آن، از اواسط دهه چهل تا کنون موضوع این پژوهش قرار گرفته است. این پژوهش تلاشی است برای پاسخ به دو پرسش اساسی زیر:

-ارتباط صنعت با فرصت‌های شغلی جدید در روستای الوند چگونه بوده است؟
-تغییرات ساخت اشتغال چه تاثیری بر روند بخش‌های دیگر کشاورزی و خدمات دارد؟

۱-۶- روش و جامعه آماری تحقیق

تحقیق حاضر از نوع تحلیلی و تطبیقی است. برای شناخت وضع موجود از اطلاعات اسنادی و اطلاعات آماری و میدانی استفاده شده است. این مطالعه بررسی صنعت و نقش آن در تغییرات ساخت اشتغال با استفاده از اطلاعات اسنادی، آماری دیوانی مورد نقد و بررسی قرار می‌دهد. داده‌های جمعیتی و اشتغال طی

مکان‌یابی صنایع و طراحی شهری است که نوعی منطقه‌بندی صنعتی با گرایش به مفاهیم محیط زیست ارائه می‌دهد. در این طرح، مکان‌یابی صنایع براساس انواع عملکرد صنایع و آثار بیرونی آنها تعیین شده است (William, 2003, 197-216) شهر جدید صنعتی گارنیه ۳۵ هزار نفر جمعیت داشت که مجموعه صنعتی عظیمی را پیشنهاد می‌کرد. در طرح گارنیه شهر براساس عملکردهای خاص، مکان‌یابی می‌شد. صنایع مضر در پیرامون و در فاصله‌ای دور از محدوده شهر قرار داشت.

بعد مهم قضیه این بود که در شهر صنعتی فوق ضمن ارائه فضاهای صنعتی کوچک و متوسط و بزرگ (صنایع مهمی چون ذوب آهن، ماشین‌سازی، کشتی و هواپیما سازی و غیره) به توسعه روز افزون و تقسیم‌بندی صنایع براساس معیارهای گوناگون چون مسکونی و غیره توجه شده است. (پاپلی یزدی، ۱۳۸۲، ۱۷۱) در شهر صنعتی پیشنهادی وی، عوامل مختلف شهر، محل کار، محل سکونت، تفریحگاه و غیره، کاملاً از یکدیگر جدا شدند و بدین ترتیب بود که شهر صنعتی راهی فرابای بسیاری از کسانی گذاشت که در پیشرفت شهرسازی معاصر موثر بوده‌اند، در حقیقت شهر صنعتی، بذر شهرسازی معاصر را فرا افکند (شیعه، ۱۳۸۱، ۴۴).

در ایران نیز در خصوص صنعت گرایی و تحولات شهرنشینی از نظر ایجاد فرصت‌های شغلی و نتایج اقتصادی و اجتماعی تحقیقاتی صورت گرفته است، از جمله، صنعت گرایی و تحولات شهرنشینی اراک، تحلیل عوامل تاثیرگذار بر توسعه فیزیکی و ساخت اجتماعی-فضایی شهر سبزوار، مکان‌گزینی شهرک‌های صنعتی در ایران (شهرک صنعتی ایران خودرو

دهه‌های ۸۵-۱۳۳۵ در محدوده حوزه شهر الوند به عنوان موارد اصلی مورد بررسی واقع شده است.

۷-۱- اندازه شهر و اشتغال

در اکثر شهرها، بین اشتغال و اندازه شهر رابطه معنی‌داری وجود دارد. این بدین معنی است که با افزایش اندازه شهرها و ایجاد فرصت‌های شغلی بیشتر، اشتغال نیز افزایش می‌یابد. ولی اشتغال در بخش‌های مختلف (مثل کشاورزی، صنعت و خدمات و غیره) با اندازه شهر رابطه‌های معنی‌دار متفاوتی دارند. در بعضی از شهرها که نقش صنعتی دارند، اندازه شهرها با بخش‌های صنعتی و خدماتی رابطه قوی‌تری را نشان می‌دهد و نسبت به بخش کشاورزی رابطه آنچنان معنی‌داری را نشان نمی‌دهد. در این بررسی جمعیت (نشان دهنده اندازه شهر) به عنوان متغیر تابع و بخش‌های کشاورزی و صنعت و خدمات به عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده‌اند (حکمت‌نیا، ۱۳۸۵، ص ۲۰۶).

۸-۱- معرفی محدوده تحقیق

شهرستان البرز یکی از شهرستان‌های استان قزوین است که با مساحتی بالغ بر ۴۲۸ کیلومتر مربع در شمال شرقی استان واقع و مرکز آن شهر الوند است. این شهرستان در مختصات جغرافیایی بین ۴۹ درجه و ۵۶ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۲۱ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۰۳ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۲۱ دقیقه عرض شمالی واقع شده است (qazvin-gov.ir) این شهرستان دارای ۳۱ آبادی است که ۲۴ آبادی آن دارای سکنه و ۷ آبادی خالی از سکنه است (فرمانداری شهرستان البرز، ۱۳۸۶).

شهر کنونی الوند مرکز شهرستان البرز در سال‌های قبل از ۱۳۴۶ مانند سایر روستاهای منطقه قزوین از بافتی ارگانیک و متناسب با اقتصاد روستایی برخوردار بوده است. اما شهر فعلی الوند به غیر از خواستگاه اولیه و شکل و فرم تاریخی و اندازه آن به گونه‌ای تحت تاثیر موقعیت اقتصادی از رشد بسیار شدیدی برخوردار گردید (حاجی آقا محمدی، ۱۳۸۲، ۶۷-۶۰) و عامل اقتصادی به شکلی موثر وضعیت روستای الوند را دگرگون نموده و طی چندین دهه روستای الوند به شهری با جمعیت ۸۲۴۳۳ نفری در سرشماری عمومی سال ۱۳۸۵ تبدیل می‌گردد (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۷، ۱۷۰).

۲- مفاهیم و دیدگاه مبانی نظری

۲-۱- جمعیت شاغل شهر الوند طی دوره‌های ۸۵-۱۳۴۵

شهر الوند از شهرهای جدیدی است که به جهت گسترش صنعت و توسعه فراوان کارگاه‌ها و کارخانجات صنعتی در شهر صنعتی البرز و محورهای اطراف در همسایگی شهر قزوین ایجاد شده و ر به گسترش نهاده است. سابقه ایجاد این شهر از اواسط دهه ۱۳۵۰ آغاز می‌شود و قبل از آن این محدوده شامل دو روستای کوچک به اسامی روستای الوند و نصرت‌آباد بوده است که با گسترش کارگاه‌ها و شروع مهاجرت و جذب کارکنان در شهر صنعتی البرز رشد سریع و شدیدی را تجربه کرده است. در اولین سرشماری عمومی کشور در سال ۱۳۳۵، مجموع این محدوده معادل ۹۸۹ نفر و مساحت آن ۱۴ هکتار بوده که تا سرشماری سال ۱۳۴۵ به ۱۱۷۳ نفر و ۱۷ هکتار افزایش یافته است. رشد سالانه جمعیت طی دوره

نتایج سرشماری ۱۳۸۵ نشان می‌دهد که شمار جمعیت در شهر الوند با مساحت ۴۱۴ هکتار بالغ بر ۸۲۴۳۳ نفر و رشد سالانه آن معادل ۲/۶ درصد است که نشان از کاهش فراوان روندهای رشد قبلی در این شهر است.

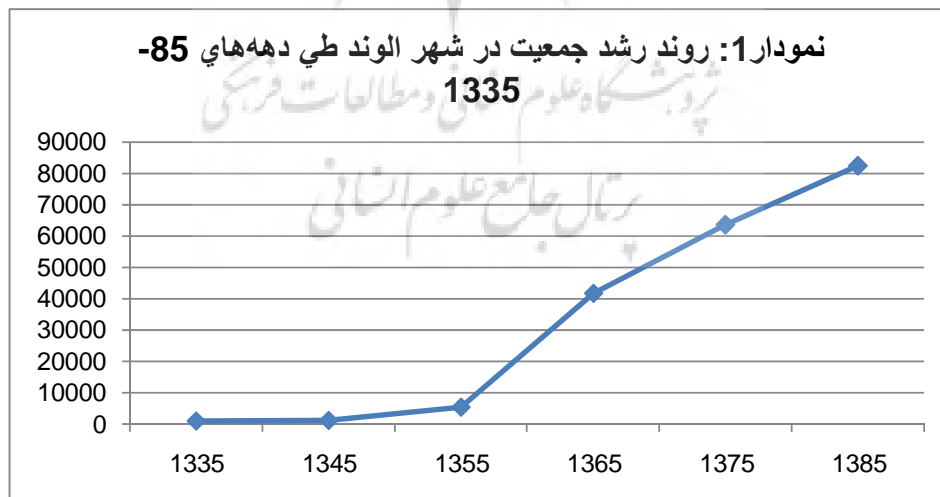
جدول ۱ تغییرات و تحولات جمعیت الوند را در طول سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵ بر مبنای اسناد آماری موجود نشان می‌دهد.

جدول ۱- تحولات خانوار و جمعیت شهر الوند

سال	الوند	نصرت آباد	جمع	
			جمعیت	رشد سالانه
۱۳۳۵	۵۹۵	۳۹۴	۹۸۹	-
۱۳۴۵	۷۲۵	۴۴۸	۱۱۷۳	۱/۷۱
۱۳۵۵	۴۵۰۵	۸۶۶	۵۳۷۱	۱۵/۲۱
۱۳۶۵	۳۹۹۳۸	۱۷۶۸	۴۱۷۰۶	۲۰/۵۰
۱۳۷۵	۶۰۷۵۸	۲۸۲۸	۶۳۵۸۶	۴/۲۲
۱۳۸۵	۶۹۳۴۳	۱۳۰۹۰	۸۲۴۳۳	۲/۶۰

مأخذ: مرکز آمار ایران سرشماریهای عمومی نفوس و مسکن ۱۳۳۵ - ۱۳۸۵

مذکور معادل ۱/۷۱ درصد بوده است. در سرشماری عمومی ۱۳۵۵ جمعیت ساکن در این محدوده با رشد سالانه به میزان ۱۶/۴ درصد برابر ۵۳۷۱ نفر و مساحت آن ۷۰ هکتار گزارش شده است (شارمند، مهندسین مشاور، طرح‌های شهر الوند، ۱۳۶۰، ص ۶۰). در سالهای انقلاب و دوره‌های بعد آن که روند احداث واحدهای کارگاهی و شهر صنعتی البرز شتاب بیشتری گرفت شدت مهاجرت و اسکان جمعیت در شهر الوند نیز شتاب بیشتری گرفت و در سرشماری سال ۱۳۶۵ در این محدوده که ۱۸۵ هکتار بوده است تعداد ۴۱۷۰۶ نفر ساکن بوده‌اند که میزان رشد سالانه ۲۰/۵ درصد را نشان می‌دهد. در سرشماری عمومی سال ۱۳۷۵ شمار جمعیت ساکنان در محدوده شهر الوند به مساحت بالغ بر ۲۸۵ هکتار می‌شود برابر ۶۳۵۸۶ نفر گزارش شده که رشد سالانه ۴/۲۲ درصدی را نشان می‌دهد (مرکز آمار ایران، ۱۳۷۶، ۱۸).

شکل ۱- نمودار رشد جمعیت در شهر الوند

مهندسین مشاور پژوهش و عمران / طرح توسعه و عمران (جامع) و حوزه نفوذ شهر الوند

جدول ۲- نحوه توزیع شاغلان در بخش‌های اقتصادی شهر الوند طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۶۵

بخش اقتصادی سال	کشاورزی	صنعت و ساختمان	خدمات	فعالیت‌های نامشخص	جمع
۱۳۶۵	۲/۹	۷۰/۴	۲۱/۳	۵/۴	۱۰۰
۱۳۷۵	۲/۹	۷۱/۶	۲۲/۵	۳	۱۰۰
۱۳۸۵	۲/۴	۶۹/۷	۲۷/۹	-	۱۰۰

۳- یافته‌های پژوهش

۳-۱- تغییرات ساخت اشتغال در دهه ۵۵-۱۳۴۵

فرصت‌های شغلی ایجاد شده در دهه ۵۵-۴۵ توسط شرکت صنعتی البرز باعث هجوم مهاجرین جویای کار به شهر صنعتی البرز و نهایتاً ساکن شدن در جوار شهر صنعتی البرز و روستای الوند را سبب

می‌گردد. به طوری که جمعیت شهر الوند از سال ۱۳۴۵ تا سال ۱۳۵۵ از ۱۱۷۳ نفر به ۵۳۷۱ و تعداد خانوار از ۲۲۸ خانوار به ۱۰۵۸ خانوار افزایش می‌یابد. از تعداد ۵۳۷۱ نفر جمعیت ساکن در شهر الوند تعداد ۱۱۰۰ نفر مشغول به کار بوده‌اند.

جدول ۳- تحولات جمعیت و خانواده در شهر الوند ۱۳۵۵ - ۱۳۳۵

شرح سال	تعداد جمعیت	تعداد خانوار	بعد خانوار	افزایش جمعیت	
				تعداد	درصد رشد سالانه
۱۳۳۵	۹۸۹	۱۸۸	۵/۲۶	-	-
۱۳۴۵	۱۱۷۳	۲۲۸	۵/۱	۱۸۴	۱/۷
۱۳۵۵	۵۳۷۱	۱۰۵۸	۵/۰۷	۴۱۹۸	۱۶/۴

مأخذ: مرکز آمار ایران - سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۵۵-۱۳۴۵

جدول ۴- تحولات جمعیت شاغل و جمعیت شهر الوند در سال‌های ۵۵-۱۳۳۵

سال	کل جمعیت	جمعیت شاغل	کشاورزی	صنعت و ساختمان	خدمات و سایر
۱۳۳۵	۹۸۹	۲۰۰	٪۹۸	٪۲	-
۱۳۴۵	۱۱۷۳	۲۶۰	٪۹۲	٪۳	٪۵
۱۳۵۵	۵۳۷۱	۱۱۰۰	٪۸۱	٪۸۰/۹	٪۱۱

مأخذ: مرکز آمار ایران - سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۵۵-۱۳۴۵

از نظر ترکیبات شاغلین در بخش‌های عمده اقتصادی به موازات افزایش رشد مشاغل صنعتی و خدمات در کل کشور در دهه ۵۵-۴۵ این دسته از فعالیت‌ها به ویژه مشاغل صنعتی در شهر الوند نیز از

رشد قابل ملاحظه‌ای برخوردار بوده است به طوری که در سال ۱۳۳۵ در روستای الوند، ۹۸٪ شاغلین در بخش‌های کشاورزی فعالیت داشته‌اند، در سال ۴۵ به ۹۲٪ و در دهه ۵۵ به ۸۱٪ کاهش می‌یابد در عوض

فعالیت‌های صنعتی از ۲٪ در سال ۳۵ به ۳٪ در سال ۴۵ و ۸۰/۹٪ در سال ۵۵ می‌رسد که نشان دهنده افزایش ناگهانی بخش صنعت در سطح شهر است.

جدول ۵- وضعیت رشد شاغلان کشور در بخشهای

مختلف اقتصادی در سالهای ۵۵-۱۳۳۵

فعالیت اقتصادی سال	کشاورزی	صنعت	خدمات
۱۳۳۵	۵۶/۳	۲۰/۱	۲۳/۶
۱۳۴۵	۴۶/۲	۲۷/۱	۲۶/۷
۱۳۵۵	۳۴	۳۴/۲	۳۱/۸

۲-۳- تغییرات ساخت اشتغال در دهه ۶۵-۱۳۵۵

یکی از عوامل اصلی در جهت ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش مهاجرت و جمعیت است با نگاهی به آمار جمعیت در دهه ۶۵-۵۵ و افزایش بی‌سابقه جمعیت از ۵۳۷۱ نفر در دهه ۵۵ به ۴۱۷۰۶ نفر در

دهه ۶۵ حکایت از فعالیت‌های شدید صنعتی و ساخت و ساز در این برهه از زمان که تحولات ناشی از وقوع انقلاب اسلامی و جنگ بر روی فعالیت‌های صنعتی تاثیر منفی گذاشته بود، در این شهر تشدید می‌شود. بطوریکه افزایش ۳۶۳۳۵ نفری در طی یک دهه و برهه خاص انقلاب که تمامی فعالیت‌های صنعتی رشد منفی را نشان می‌دهد، سهم صنعت را در شهر الوند افزایش می‌دهد. برعکس فعالیت صنعتی، تعداد شاغلین در بخش کشاورزی در مقطع یاد شده شاهد رشد منفی بوده‌ایم. در مجموع سهم بخش کشاورزی به ۲/۹ درصد و تعداد شاغلین آن به ۲۳۸ نفر می‌رسد ولی سهم صنعت با ۵۷۸۳ نفر شاغل در این بخش به ۷۰/۴ درصد می‌رسد و سهم خدمات نیز به ۲۱۹۳ نفر شاغل، ۲۶/۷ درصد در مجموع ۸۲۱۴ نفر شاغلین در سال ۶۵ را نشان می‌دهد.

جدول ۶- نحوه رشد شاغلین طی دهه ۶۵-۱۳۵۵ در بخش‌های سه گانه اقتصادی شهر الوند

سال	کل جمعیت	جمعیت شاغل	کشاورزی	صنعت و ساختمان	خدمات و سایر
۱۳۵۵	۵۳۷۱	۱۱۰۰	۷/۸۱	۸۰/۹٪	۱۱٪
۱۳۶۵	۴۱۷۰۶	۸۲۱۴	۲/۹	۷۰/۴	۲۶/۷

مأخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن سالهای ۱۳۶۵-۱۳۳۵

۳-۳- تغییر ساخت اشتغال در دهه ۷۵-۱۳۶۵

وجود زیر ساخت‌های مناسب و جذاب صنعتی در مجموعه شهر صنعتی البرز، زیرساخت‌های ارتباطی مناسب با استان و کشور، توانمندی بارز برخی از واحدهای صنعتی شهرستان البرز در تامین نیازهای ملی و بازارهای صادراتی، سرمایه‌گذاری مشترک

ایرانی و خارجی در برخی واحدهای مهم اقتصادی منطقه پس از اتمام جنگ تحمیلی و ساختار توسعه یافته مدیریتی آنها، وجود نیروی انسانی ماهر و متخصص در سطوح مدیریتی و مهندسی در بخش‌های صنعتی و کشاورزی، وجود ساختارهای گروهی سرمایه‌گذاری و تولید در منطقه، بخشی از

الوند حرف اول را می‌زند و بالاترین میزان شاغلان را به خود جلب نموده به نحوی که طی دهه ۷۵-۱۳۶۵ سهم اشتغال در بخش صنعت از ۷۰/۴ به ۷۱/۵۳ درصد افزایش یافته است.

جدول ۷- توزیع و سهم شاغلان در بخش‌های اقتصادی

و مقایسه آن با شهر الوند سال ۱۳۶۵

شرح	کشاورزی	صنعت	خدمات
کل کشور	۲۹/۱	۲۵/۵	۴۵/۴
الوند	۲/۹	۷۰/۴	۲۶/۷

مأخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۶۹

چنانچه بخواهیم فعالیت پایه یک شهر را مشخص نماییم می‌توانیم از ضرب مکانی (LQ) استفاده نماییم (حسن حکمت‌نیا، میرنجف موسوی، کاربرد مدل در جغرافیا با تاکید بر برنامه‌ریزی شهری و ناحیه‌ای، انتشارات علم‌نوین، ۱۳۸۵، ۶۸)

نقاط قوت استراتژیک تولیدات صنعتی در جوار شهر الوند موقعیت ممتازی را به اشتغال شاغلین این شهر اعطاء نموده که در کمتر شهری در حد و اندازه‌های مشاهده شده در توزیع سهم شاغلان در صنعت (ساخت و ساختمان) در چنین حدی قابل مشاهده است در سرشماری سال ۱۳۶۵ تعداد شاغلان بخش‌های مختلف اقتصاد شهر الوند برابر ۸۲۱۴ نفر بوده که این رقم در سال ۱۳۷۵ برابر ۱۳۸۹۷ نفر با رشد معادل ۱۳۶۹ درصد است. نرخ رشد شاغلان طی دهه ۷۵ - ۶۵ به ۵/۴ درصد سالانه رسیده که این مساله در خصوص نرخ بیکاری ۱۱/۲ درصدی در سرشماری ۱۳۶۵ طی یک دهه به سطح ۵/۱۵ درصد و به عبارتی حدود ۵۰٪ کاهش یافته و رونق اشتغال شهری به کاهش میزان بیکاری ختم گردیده. (مهندسین مشاور پژوهش و عمران، ۱۳۸۰، ۱۲۱-۹۹)

به بیان دیگر صنعت فعالیت پایه شهر محسوب می‌گردد و بخش صنعت است که در اشتغال شهر

شهر الوند در هر یک از فعالیت‌های اقتصادی در محدوده شهر الوند

سهم اشتغال در هر یک از فعالیت‌های مشابه در کل کشور

(LQ) ضریب مکانی

«فعالیت پایه» محسوب نمی‌گردد و بخش صنعت است که در بخش «برونزای» نظام اقتصادی شهر و تولید می‌شود. لازم به ذکر است که مشاغل پایه در شهر الوند به مشاغل یا فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که نتیجه تولید و یا خدمات آنها به تنهایی در داخل یک محدوده جغرافیایی به مصرف نمی‌رسد، بلکه به سایر

هر گاه ضریب مکانی (LQ) بزرگتر از یک باشد اشتغال در آن رشته فعالیت پایه به شمار می‌آید و در مقابل آن هر شغل پایه ضریبی بالاتر و دارای شغل تبعی از آن است بدین جهت و با توجه به ضریب مکانی بخش کشاورزی در شهر الوند که به ۱۰٪ می‌رسد باید گفت که اصولاً بخش کشاورزی

نقاط نیز صادر می شود و در داخل محدوده شهر الوند ایجاد مشاغل جنبی یا تبعی می کند.

جدول ۸- توزیع و سهم شاغلان در بخشهای اقتصادی و

مقایسه آن با شهر الوند سال ۱۳۷۵

شرح	کشاورزی	صنعت	خدمات
کل کشور	۵/۲۴	۳۳/۲۷	۶۲/۲۹
استان قزوین	۲۷/۵۲	۳۳/۶۵	۳۸/۸۳
الوند	۲/۹۲	۷۱/۵۳	۲۵/۵۵

سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵

جدول ۱۳- توزیع سهم شاغلان در بخشهای اقتصادی

در شهر الوند طی دهه ۷۵-۱۳۶۵

سال	کل جمعیت	جمعیت شاغل	کشاورزی	صنعت و ساختمان	خدمات و سایر
۱۳۶۵	۴۱۷۰۶	۸۲۱۴	۲/۹	۷۰/۴	۲۶/۷
۱۳۷۵	۶۶۵۸۶	۱۳۸۹۷	۲/۹	۷۱/۵۳	۲۵/۵

بین دهه ۷۵-۶۵ در فعالیتهای سه گانه کشاورزی و صنعت و خدمات تفاوت آنچنانی مشاهده نمی شود بطوریکه طی یک دهه فقط بین بخش خدمات و صنعت تفاوت جزئی ایجاد شده که قابل اغماض و چشم پوشی است بنابراین، شهر الوند در سال ۷۵ طبق سال ۶۵، بخش صنعت جزو فعالیت پایه محسوب می گردد.

بنابراین، در طی دهه های ۶۵-۷۵ می توان ساختار اقتصادی شهر الوند را صنعتی-خدماتی به حساب آورد تبدیل شدن شهر الوند به مرکز شهرستان و رشد مشاغل اداری در شهر طی سال های اخیر و آینده یکی

از دلایل رشد بخش خدمات در آینده اقتصادی شهر خواه بود.

۳-۴- تغییرات ساخت و اشتغال در دهه ۸۵-۱۳۷۵

در دوه ۸۵-۱۳۷۵ تغییرات اشتغال در شهر الوند تقریباً منطبق و هماهنگ با تحولات کلی آن در نقاط شهری کشور تا حدودی ادامه روال دوره های قبلی این شهر است ولی از بعضی جنبه ها با دوره قبل تفاوت هایی داشته است به طوری که از نظر اشتغال در بخش های مختلف اقتصادی، افزایش نسبی درصد شاغلین خدمات، در مقابل کاهش قابل ملاحظه ای در بخش کشاورزی را شاهدیم بطوریکه در دهه ۷۵، درصد شاغلین ۲/۹ درصد نسبت به دهه ۸۵، ۲/۴ درصد کاهش ۱۷ درصد شاغلان در بخش کشاورزی را شاهدیم. سهم صنعت نیز با حدود ۲ درصد کاهش نسبت به دهه قبل بسترهای رشد و توسعه بخش خدمات را مهیا می نماید به طوری که که مرکزیت شهرستان البرز به توسط شهر الوند لزوماً ادارات و سازمان های دولتی را ایجاد کرد.

چنانچه لزوماً نخواهیم فعالیت پایه یک شهر را طبق ضریب مکانی (LQ) محاسبه نمایم طی دهه ۸۵-۱۳۷۵ برای شهر الوند بازبخش صنعت جزو «فعالیت پایه» محسوب می شود و بخش صنعت است که در بخش «برونزایی» نظام اقتصادی شهر تولید می شود.

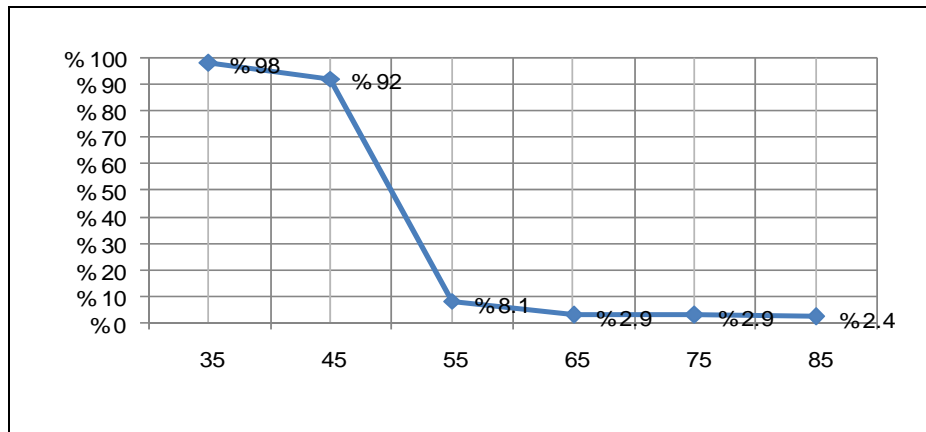
البته میزان اشتغال طی دهه ۸۵ نسبت به دهه ۷۵ کاهش چشمگیری را دارد چرا که در طی این دهه جمعیت بیکار از ۷۵۶ نفر در سال ۷۵ به ۳۴۳۶ نفر در

سال ۸۵ می‌رسد که حکایت‌گر افزایش توقع جوانان جویای کار به خصوص تحصیل‌کردگان شهر الوند است که حاضر به کارهای جدید و ساده در کارخانجات با توجه به مدرک تحصیلی خویش ندارند.

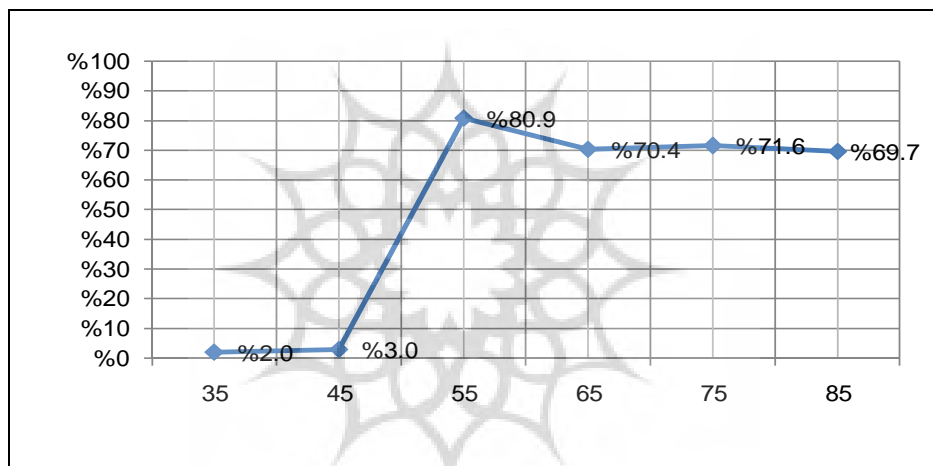
۴- نتیجه‌گیری

روستای الوند که بسان تمامی روستاهای کشور با درآمد کشاورزی امرار و معاش می‌کرد به یکباره با احداث شهر صنعتی البرز در مجاورت و عدم پیش‌بینی محل مناسب برای اسکان کارکنان و پرسنل کارخانجات مهاجرین در اطراف روستا اسکان یافته و ساخت و سازها از روستای الوند به طرف شهر صنعتی البرز انجام می‌گیرد. با احداث شهر صنعتی البرز روستای الوند از بخش کشاورزی خارج شده به سمت بخش صنعت و ساختمان توسعه می‌یابد بطوریکه در طی دهه ۱۳۳۵ که ۹۸٪ آن را کشاورزی تشکیل می‌داد در طی دهه ۴۵ این رقم کاهش محسوس یافته و به ۹۲٪ می‌رسد که از این دوره به بعد با احداث شهر صنعتی و افزایش جمعیت شاغل از ۲۶۰ نفر در دهه ۱۳۴۵ به ۱۱۰۰ نفر در دهه ۱۳۵۵ رشد بخش صنعت به یکباره افزایش یافته و از ۳ درصد در دهه ۴۵ به ۸۰/۹ درصد در دهه ۵۵ می‌رسد که در این دهه رشد بخش خدمات ناچیز است البته طی دوره ۶۵ به خاطر تاسیس شهرداری و شهر شدن

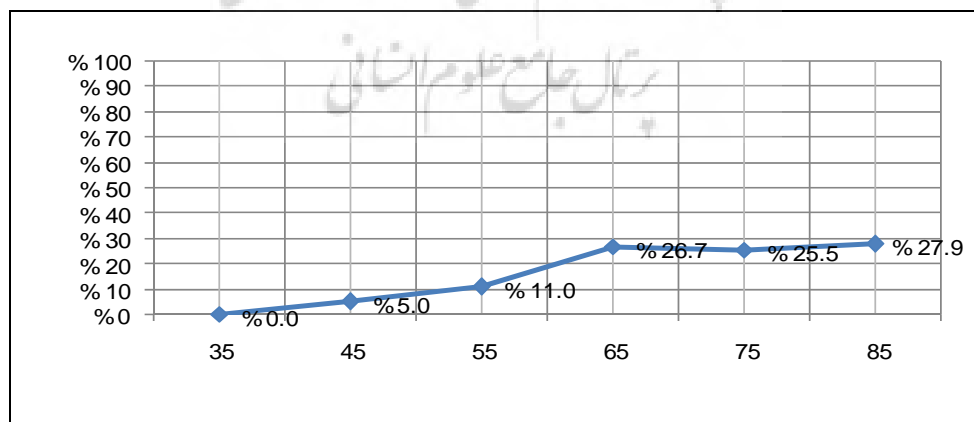
الوند، ارگان‌ها و نهادهای دولتی در شهر الوند مستقر شده که این مستلزم وجود کارمندان و کارکنان اداری است که در این راستا بخش خدمات از ۱۱ درصد در دهه ۵۵ به ۲۶/۷ درصد در دهه ۶۵ می‌رسد که افزایش ۲/۵ برابری خدمات را شاهدیم در این دهه صنعت به ۷۰/۴ درصد می‌رسد که نسبت به دهه قبل کاهش ۱۰ درصدی را شاهدیم البته به تناسب بخش صنعت، بخش کشاورزی نیز بخاطر شرایط خاص منطقه و نابسامانی بخش کشاورزی که اکثر زمین‌های کشاورزی در زیر توسعه ساخت و ساز قرار می‌گیرد، کاهش چشمگیری یافته و از ۸/۱ درصد در دهه ۵۵ به ۲/۹ درصد در دهه ۶۵ می‌رسد که نشان دهنده کاهش تقریباً ۲/۸ برابری بخش کشاورزی هستیم البته، این روند در طی دهه ۷۵ تغییری نیافته اما طی دهه ۸۵ کاهش تقریباً ۱۷ درصد را شاهدیم در عوض با کاهش رشد بخش کشاورزی بخش‌های صنعت و خدمات جایگاه اصلی اشتغال را در شهر الوند گرفته و شاهد افزایش رشد بخش خدمات می‌باشیم به طوری که با مقایسه و مشاهده جدول شماره ۲ می‌توان به صنعتی بودن شهر الوند پس از دهه ۴۵ اشاره کرد و شهر الوند را در واقع مکانی برای استقرار کارکنان و پرسنل شهر صنعتی البرز دانست و روستای الوند و پس از آن شهر الوند نقش خوابگاهی را برای شهر الوند ایفا می‌نماید.

شکل ۲- نمودار تغییرات بخش کشاورزی طی دهه‌های ۱۳۳۵-۸۵

شکل ۳- نمودار تغییرات بخش صنعت طی دهه‌های ۱۳۳۵-۸۵

شکل ۴- نمودار تغییرات بخش خدمات طی دهه‌های ۱۳۳۵-۸۵

افزایش ۷/۵ برابری مشاغل را طی یک دهه نشان می‌دهد. جدول ۹ تحولات جمعیت و جمعیت شاغل شهر الوند را در دهه‌های ۸۵-۱۳۳۵ نشان می‌دهد.

با بررسی آمارهای ارائه شده در جدول ۹ باز دهه ۶۵-۵۵ نمود بیشتری یافته به طوری که جمعیت شاغل که طی دهه ۵۵ به ۱۱۰۰ نفر می‌رسیده است طی یک دهه یعنی دهه ۶۵ به ۸۲۱۴ نفر می‌رسد که

جدول ۹- تحولات جمعیت و جمعیت شاغل شهر الوند در دهه‌های ۸۵-۱۳۳۵

سال	کل جمعیت	جمعیت مشاغل	بخش کشاورزی	بخش صنعت و ساختمان	بخش خدمات و سایر
۱۳۳۵	۹۸۹	۲۰۰	٪۹۸	٪۲	-
۱۳۴۵	۱۱۷۳	۲۶۰	٪۹۲	٪۳	٪۵
۱۳۵۵	۵۳۷۱	۱۱۰۰	٪۸۱	٪۸۰/۹	٪۱۱
۱۳۶۵	۴۱۷۰/۶	۸۲۱۴	٪۲/۹	٪۷۰/۴	٪۲۶/۷
۱۳۷۵	۶۶۵۸/۶	۱۳۸۹۷	٪۲/۹	٪۷۱/۶	٪۲۵/۵
۱۳۸۵	۸۲۴۳۳	۲۱۶۷۴	٪۲/۴	٪۶۹/۷	٪۲۷/۹

تناسب رشد بخش صنعت، بخش خدمات نیز رشد نموده است.

نتایج بررسی‌ها از نمودارها و متغیرهای مستقل و تابع نشان می‌دهد که بین اندازه شهر در این شهر با

بخش کشاورزی هیچ گونه رابطه معنی‌داری وجود ندارد ولی اندازه شهر و بخش صنعت و خدمات رابطه معنی‌دار مثبت وجود دارد که با افزایش جمعیت در بخشهای صنعت و خدمات فرصت‌های شغلی زیادی ایجاد می‌گردد. نگاهی به آمارهای موجود، بخش صنعت در شهر الوند رشد قابل توجهی کرده است که نشان دهنده گسترش شهر صنعتی البرز و ایجاد فرصت‌های شغلی در شهر الوند گردیده است و به

۵- پیشنهادها
با توجه به یافته‌های تحقیق از آنجایی که شهر الوند به عنوان یکی از مکان‌های اصلی استقرار و جمعیت ناشی از فعالیت‌های صنعتی شهر صنعتی البرز شناخته شده است، یکی از اساسی‌ترین پیشنهادها در رابطه با تقویت شهر الوند توجه به زیرساختهای کشاورزی و توسعه فعالیت‌های صنعتی با ایجاد صنایع در امور تولیدات کشاورزی در این شهر است.

- بنابراین، باید جریان جهت دار کردن و جاذبیت بخشیدن شهر الوند به طور عمده در رابطه با رفع نیازهای محلی و ایجاد اشتغال مفید بیشتر باشد که این روند خود بخش‌های کشاورزی و خدمات را نیز تسریع می‌نماید.
- منابع**
- پاپلی یزدی، محمدحسین، حسین سناجردی، (۱۳۸۲)، نظریه‌های شهر و پیرامون.
- تولایی، سیمین، درآمدهای بر مبنای جغرافیای اقتصادی، چاپ اول، تهران، تربیت معلم، (۱۳۷۵).
- حکمت‌نیا، حسن، میرنجف موسوی، (۱۳۸۵)، کاربرد مدل در جغرافیا با تاکید بر برنامه‌ریزی شهری و ناحیه‌ای، انتشارات علم نوین.
- رابرت. ب. پاتر، سللی لوید. ایونی، ترجمه: کیومرث ایران‌دوست و همکاران، شهرهای جهان در حال توسعه، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، ۱۳۸۴.
- زیاری، کرامت‌اله، (۱۳۷۹)، برنامه‌ریزی شهرهای جدید، انتشارات سمت.
- سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال‌های ۱۳۶۵-۱۳۳۵.
- سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال‌های ۸۵-۱۳۳۵.
- سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۶۵.
- سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۶۶-۱۳۶۶.
- سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۶۹.
- سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵.
- سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۸۵-۱۳۷۵.
- شارمند، مهندسین مشاور، طرح هادی‌شهر الوند، ۱۳۶۰.
- شارمند، مهندسین مشاور، طرح هادی‌شهر الوند سال ۱۳۸۰.
- شیعه، اسماعیل، (۱۳۸۱)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی شهری، علم و صنعت.
- فرید، یداله، (۱۳۶۸)، جغرافیا و شهرنشینی، انتشارات دانشگاه تبریز.
- محمدی، حاج‌آقا، (۱۳۸۲)، جغرافیای شهری قزوین، آب و هوا.
- مرکز آمار ایران - سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۴۵-۵۵.
- مشهدی‌زاده دهاقانی، ناصر، (۱۳۷۸)، تحلیل از ویژگی‌های برنامه‌ریزی شهر در ایران، علم و صنعت.

Wright. A. J; Manufacturing districts of the U.
S. A Economic Geography. 1938.
Myqazvin. Com; 2010, 12.
Gwilliam, k. urban transportin Developing
countries u. 123 No, 2(2003), 197-216
[http://Parsianforum. Com/showthread.](http://Parsianforum.Com/showthread) 2009,
page100

مطیعی لنگرودی، سید حسن، (۱۳۸۴)، جغرافیای

اقتصادی ایران (صنایع) انتشارات جهاد دانشگاهی

مشهد.

مومنی، مهدی، (۱۳۷۷)، اصول و روش‌های

برنامه‌ریزی شهری، انتشارات پردازش و

برنامه‌ریزی شهری وابسته به شهرداری تهران.

(blog معمار بلاگ ([http://www. Memarblog. com](http://www.Memarblog.com)), ۱۳۸۰

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی